

UČNI NAČRT ZA ZGODOVINO V OSNOVNI ŠOLI

SLO
Z-1
(1,94)

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

SLO

Z-1(1.94)

Učni nacrt za zgodovino v osnovni soli / [sodel.: Ana Kastelic... Izdal in
zal.: Zavod Republike Slovenije za Solstvo in Sport]. - 1. natis. -

Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za Solstvo in Sport, 1994. - 41 S.

Einheitssacht.: Lehrplan (Slovenija) Geschichte / 1994

ISBN 86-7759-263-6

94/3511

Georg-Eckert-Institut BS78

1 233 425 1

UČNI NAČRT ZA ZGODOVINO V OSNOVNI ŠOLI

ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT
Ljubljana 1994

UČNI NAČRT ZA ZGODOVINO V OSNOVNI ŠOLI

Pri pripravi učnega načrta so sodelovali:

Ana Kastelic, Anica Kern, dr. Darja Mihelič, Božidar Mrevlje, dr. Dušan Nečak, Branimir Nešović, dr. Janko Prunk, dr. Olga Janša Zorn.

Gradivo sta pregledala *akademik prof. dr. Bogo Grafenauer in prof.dr. Peter Vodopivec.*

Jezikovni pregled: *Vilma Djukić (učni načrt) in Mirjam Podsedenshek (navodila).*

Učni načrt za zgodovino za osnovno šolo je sprejel *Strokovni svet Republike Slovenije* za vzgojo in izobraževanje na 15. seji dne 12. maja 1994.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

371.214.1:93/00

Učni načrt za zgodovino v osnovni šoli / [pri pripravi učnega načrta so sodelovali Ana Kastelic ... et. al.l. - 1. natis. -
Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, 1994

Avtorji navedeni na hrbtu nasl. str.
ISBN 86-7759-263-6

1. Kastelic, Ana
41477376

SLO
2-1 (1,94)

VSEBINA

I. Učni načrt	5
II. Navodila	18

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
-Schulbuchbibliothek -

94/3511

I. UČNI NAČRT

CILJI PREDMETA:

UČENCI:

- spoznavajo najpomembnejše dogodke iz obče in nacionalne zgodovine;
- seznanjajo se z življenjem, delom in miselnostjo ljudi v posameznih zgodovinskih obdobjih in vzroki za njihovo spreminjanje;
- usposablajo se za sprejemanje in vrednotenje kulturne dediščine v splošnem in nacionalnem okviru;
- razvijajo zgodovinsko mišljenje kot sredstvo razumevanja sodobnega sveta;
- seznanjajo se z vlogo virov in literature pri pojasnjevanju preteklosti;
- razvijajo sposobnost za razumevanje in spoštovanje različnih kultur, ver in skupnosti v svetu;
- pridobivajo delovne navade: natančnost, sistematičnost, vztrajnost.

VSEBINA (200 ur)

6. razred (70 ur)

1. SPOZNAVAJMO ZGODOVINO (3)

Tematski cilj:

Učenci spoznavajo zgodovino kot učni predmet in vlogo virov za razlago preteklosti ter si izgrajujejo sposobnost za časovne predstave.

Vsebina:

Kaj je zgodovina? Kaj raziskuje zgodovina? Zgodovinski viri. Računanje časa. Pomen arheologije, muzejev in arhivov za zgodovino.

2. ŽIVLJENJE PRVIH ČLOVEŠKIH SKUPIN (6)

Tematski cilj:

Učenci ob slikovnem gradivu materialnih ostankov iz najstarejših časov spoznavajo in opisujejo življenje, delo, prve oblike verovanja in umetnosti v najstarejših časih.

Vsebina:

Ljudje kamene dobe: način življenja pojasnjujejo najdbe (orodje, orožje, nakit, ostanki bivališč).

Ljudje v bakreni, bronasti in železni dobi: stalna naselitev, poljedelstvo, živinoreja,

obrt, trgovina. Prvi znani prebivalci na naših tleh. Najdbe pričajo o začetkih razlik med ljudmi po premoženju, oblasti in podrejenosti.

3. NAJSTAREJŠE CIVILIZACIJE (8)

Tematski cilj:

Učenci spoznavajo naravne možnosti razvoja, pridobivajo znanje o življenju, delu, miselnosti in najpomembnejših dosežkih najstarejših civilizacij na področju gospodarstva in kulture.

Vsebina:

Egipt: namakalno poljedelstvo, obrt, gradbeni dosežki.

Državna organizacija; življenje ob Nilu - različne socialne skupine (faraon, vezir, svečeniki, uradništvo, vojska, kmetje, obrtniki in trgovci, sužnji); ženske, moški in otroci v egiptovski družbi.

Dosežki znanosti (medicina, koledar, pisava, mumificiranje).

Druge dežele Starega vzhoda: gospodarstvo, znanje, pisava, gradbeni dosežki.

Verstva Starega vzhoda (od totemizma do monoteizma).

3.1. STARI GRKI (9)

Tematski cilj:

Učenci spoznavajo značilnosti mestne države - polis in razloge za razlike v gospodarskem razvoju, družbeni in državni organiziranosti; seznanjajo se z atensko potjo k demokraciji.

Pridobivajo znanje o najpomembnejših dosežkih grške civilizacije na področju kulture in znanosti ter ocenjujejo njen doprinos k poznejši evropski zgodovini.

Vsebina:

Dežela in prebivalstvo. Grški epi, miti in junaki. Kretsko-mikenska kultura. Grška kolonizacija ob Sredozemskem, Jadranskem in Črnem morju. Grške mestne državice: Atene - značilnosti in vloga atenske demokracije; Šparta in zveze mest.

Grška vsakdanja družba: prebivalstvo (svobodni državljani, tujci, sužnji); življenje v mestu in na podeželju, videz hiš in oblačenje. Boj Grkov s Perzijci.

Dosežki grške znanosti in kulture.

Olimpijske igre. Makedonska država: helenistična kultura in njen pomen za Evropo.

3.2. RIMSKA SVETOVNA DRŽAVA (9)

Tematski cilj:

Učenci pridobivajo znanje o obsegu rimske države, njenem gospodarstvu in družbi;

spoznavajo značilnosti rimske kulture, njeno povezanost z življenjskim vsakdanjikom, prepletenost kulturnih vplivov in ocenjujejo njen prispevek v evropsko kulturno zakladnico.

Spoznavajo nastanek krščanstva, organiziranost in širjenje ter pomen duhovnega življenja za posameznika.

Vsebina:

Dežela in najstarejši prebivalci: Italiki, Etruščani, Veneti, Grki. Nastanek Rima.

Rimska družba: družina, življenje v rimskem mestu in na podeželju.

Gospodarstvo: poljedelstvo, rudarstvo, obrt in trgovina.

Rimska vojska, nosilec romanizacije in graditelj. Širjenje rimske države. Cesarstvo in vzroki propadanja.

Rimska kultura in njena razširjenost; rimsko pravo. Vloga sužnjev.

Nastanek krščanstva in temeljno učenje (nauk).

Rimljani v naših krajih.

3.3. EVROPA PO RAZPADU ZAHODNORIMSKEGA CESARSTVA (9)

Tematski cilj:

Učenci pridobivajo znanje in razvijajo sposobnost za razumevanje vzrokov in posledic razpada rimskega imperija; spoznajo nastajajočo novo etnično podobo Evrope, uveljavljanje fevdalnega reda in tesno povezanost kulturnega razvoja z različnimi verstvi.

Vsebina:

Germani in njihove selitve. Slovani v pradomovini, razseljevanje. Posledice preseljevanj. Frankovska in bizantinska družba: fevdalizem, obseg držav, kultura (karolinška renesansa). Krščanstvo in vloga Cerkve.

Nastanek islama. Arabci in njihov prodor v Evropo. Pomembni dosežki islamske civilizacije.

Vikiški (Normanski) prodor v Zahodno in Južno Evropo.

4. SREDNJI VEK

4.1. EVROPSKI SREDNJI VEK (9)

Tematski cilj:

Učenci pridobivajo temeljna spoznanja o gospodarskih, družbenih in kulturnih spremembah med 11. in 15. stoletjem v evropskem in nacionalnem prostoru.

Vsebina:

Politična slika in razlike v gospodarskem razvoju Evrope do 15. stoletja. Vdor Mongolov v Evropo: posledice za Vzhodno Evropo.

Srednjeveška kultura: viteška, samostanska, življenje na gradovih in na podeželju.

Nastanek mest v Sredozemlju in v notranjosti celine: promet, trgovina, obrt in začetki denarnega gospodarstva. Življenje v srednjeveških mestih; šolstvo in univerze. Vpliv mest na srednjeveško kulturo. Odnos med mestom in podeželjem.

4.2. SLOVENCİ V SREDNJEM VEKU (9)

Tematski cilj:

Učenci pridobivajo znanje o naselitvenem ozemlju prednikov Slovencev, spoznavajo dogodke, ki so vplivali na razvoj in življenje v Karantaniji in v Spodnji Panoniji. Ugotavljajo, katera zgodovinska dejstva so vplivala na nastanek slovenskih zgodovinskih pokrajin, na gospodarski, etnični in kulturni razvoj slovenskih dežel v srednjem veku.

Vsebina:

Naselitev Slovencev v Vzhodne Alpe.

Karantanija in Spodnja Panonija. Pokristjanjevanje in vključitev v zahodnoevropsko civilizacijo. Brižinski spomeniki.

Naselitev Madžarov: nastanek ogrske države, vpliv na Južne Slované.

Slovensko ozemlje v srednjem veku: kolonizacija, historične pokrajine, življenje fevdalcev, tlačanov, način obdelovanja zemlje, glavne kmetijske kulture. Mesta na Slovenskem: v notranjosti in v primorju.

Boj za slovenske dežele med Benetkami, Habsburžani in Celjani.

4.3. JUŽNI SLOVANI IN TURŠKO PRODIRANJE V EVROPO (8)

Tematski cilj:

Učenci ob tematski karti spoznavajo obseg, gospodarstvo in kulturo balkanskih držav, sklepajo o vzrokih propada; spoznavajo razširitev osmanske države v Evropo in posledice. Spoznavajo življenje in obrambo slovenskih dežel v času turških vpadov.

Vsebina:

Južnoslovanske države na Balkanu: gospodarstvo in kultura.

Konec balkanskih srednjeveških držav in posledice: migracije, kulturne in etnične posledice, Vojna krajina.

Življenje in obramba pred Turki v Evropi.

Turški vpadi na Slovensko in posledice.

7. razred (66 ur)

1. EVROPA IN SVET OD 16. DO 18. STOLETJA

Tematski cilj:

Učenci spoznavajo najpomembnejša zgodovinska gibanja in procese med 16. in 18. stoletjem, ki so prispevali k novi miselnosti, novim pogledom na življenje, h gospodarskemu in kulturnemu napredku v Evropi in na Slovenskem.

Vsebina:

1.1. HUMANIZEM IN RENESANSA (3)

Humanistična in renesančna miselnost. Oživljanje antične misli in kulture. Največji renesančni umetniki in znanstveniki ter njihova najznamenitejša dela. Pomen odkritja tiska.

1.2. ODKRITJA ČEZMORSKIH DEŽEL (6)

Evropa pred odkritji: izobraženost posameznih slojev, znanstveni in tehnični dosežki. Ameriške visoke kulture predkolumbijskega obdobja (Maji, Azteki, Inki). Velika odkritja: vzroki, pomembnejši pomorščaki in njihove poti. Življenje in delo na dolgih plovbah. Posledice evropskih posegov v Novi svet za Evropo in za odkrite dežele: prenos trgovine na Atlantik, novi proizvodi in nove poljedelske kulture, socialne in etnične spremembe. Konflikti med kolonialnimi velesilami do 18. stoletja.

1.3. REFORMACIJA V EVROPI IN NA SLOVENSKEM (4)

Razmere, ki sprožijo reformacijo. Najpomembnejši reformatorji in njihove ideje, razširjenost reformacije. Kulturni pomen reformacije na Slovenskem. Protireformacija v Evropi in slovenskih deželah: verska nesvoboda, izseljevanje ljudi.

1.4. KMEČKI UPORI (3)

Življenje in delo nižjih družbenih slojev v 16. stoletju: vzroki kmečkih uporov v Evropi in na Slovenskem. Zahteve kmečkih upornikov na Slovenskem in Hrvaškem. Posledice neuspešnih uporov za delo in življenje kmetov.

2. GOSPODARSKI RAZVOJ V EVROPI V 17. IN 18. STOLETJU (5)

Tematski cilj:

Učenci spoznavajo pomen novih oblik proizvodnje, njihove značilnosti primerjajo s srednjeveškimi cehi; ob tematski karti označijo razširjenost manufakturne proizvodnje na Slovenskem. Spoznavajo cilje in dosežke reform razsvetljenih vladarjev v Avstriji; ocenjujejo pomen šolske reforme in se seznanijo s problemom učnega jezika.

Vsebina:

Gospodarski razvoj v Evropi v 17. in 18. stoletju in razlike.

Novе oblike proizvodnje; nov odnos vas - mesto. Razvoj kmetijstva v 17. in 18. stoletju. Napredek v prometu in trgovini. Življenje kmeta in meščana. Naraščanje prebivalstva.

Razširjenost manufakturne proizvodnje na Slovenskem: rudarstvo, fužinarstvo, glažute, promet.

Razvoj v znanosti in kulturi.

2.1. ABSOLUTIZEM V 17. IN 18. STOLETJU (5)

Razlogi za uvajanje absolutizma in značilnosti absolutne vladavine (primer Francije).

Razsvetljenstvo: ideje in najvidnejši predstavniki, napredek znanosti. Terezijansko-jožefinske reforme. Začetki narodnega prebujenja in razsvetljenske ideje na Slovenskem.

3. EVROPA IN SVET NA PREHODU V 19. STOLETJE (6)

Tematski cilj:

Učenci spoznavajo najpomembnejša gospodarska in politična dogajanja ter procese, ki so preobrazili Evropo in svet; seznanijo se s prvimi pravnimi zapisi o človekovih in državljanskih pravicah, s pomenom določil in njihovim počasnim uresničevanjem v praksi.

Vsebina:

Amerika: osvobodilna vojna - nastanek ZDA. Posledice ameriške osamosvojitve: kolonizacija ameriškega zahoda, uničevanje indijanskega prebivalstva, gospodarski razvoj.

Francoska revolucija: življenje različnih družbenih slojev pred revolucijo. Ideje francoske revolucije in interesi različnih družbenih slojev. Družbene in politične

spremembe; pomen francoske revolucije za Evropo.
Napoleonov vzpon, njegova osvajanja, novi način vladanja.
Ilirske province: življenje v francoski dobi na Slovenskem.
Dunajski kongres - zamisli o novi ureditvi Evrope.

4. EVROPA V OBDOBJU 1815 - 1848 (6)

Tematski cilj:

Učenci povezujejo širjenje industrializacije in njene posledice za življenje različnih družbenih skupin; razumejo vzroke rasti nacionalnih in osvobodilnih gibanj v Evropi. Pridobivajo znanja o gospodarskem, družbenem in kulturnem razvoju Slovencev v tem času.

Vsebina:

Rast nacionalnih in osvobodilnih gibanj v Evropi in odpor proti turški nadoblasti na Balkanu.

Širjenje industrializacije v Evropi: razvoj gospodarstva, železnice, razvoj trgovine, spremembe na podeželju in nova agrotehnika; bistvene značilnosti kapitalizma.

Življenje različnih socialnih slojev v času širjenja industrializacije.

4.1. SLOVENCİ V OBDOBJU 1815 - 1848 (4)

Položaj Slovencev v Avstriji: gospodarstvo, družba, kultura, umetnost. Narodna gibanja pri drugih Južnih Slovanih: ilirsko gibanje, panslavizem.

4.2. LETO 1848 V EVROPI IN NA SLOVENSKEM (4)

Tematski cilj:

Učenci ob tematski karti opredelijo področja, ki jih je zajela revolucija, spoznajo zahteve posameznih družbenih slojev, zlasti še zahtevo po zemljiški odvezi in načine njene uresničitve.

Spoznajo cilje posameznih družbenih skupin na Slovenskem v revoluciji 1848, obrazložijo zahteve prvega slovenskega nacionalnega programa.

Vsebina:

Zahteve posameznih družbenih slojev v revolucijah 1848. Revolucija v habsburški monarhiji: Slovenci in Zedinjena Slovenija.

Pomen leta 1848 - dosežki revolucionarjev v Evropi in pri nas; trajni pomen zemljiške odveze.

5. EVROPA PO LETU 1848 (8)

Tematski cilj:

Učenci spoznajo bistvene značilnosti in glavne dosežke industrializacije in razumejo pomen novih odkritij za takratno življenje in današnji svet. Pridobijo temeljna vedenja o postopnem širjenju volilne pravice in uveljavljanju parlamentarne demokracije ter razlogih za nastanek prvih humanitarnih organizacij.

Vsebina:

Industrializacija Evrope po letu 1850.

Najpomembnejši znanstveni in tehnični izumi in njihov vpliv na gospodarstvo, promet, urbanizacijo, zdravstvo in na način življenja.

Odprava tlačanstva v Rusiji. Povečevanje razlik v razvitosti med kontinenti.

Politične spremembe v Evropi: združitev Nemčije in Italije, dualizem. Nastajanje političnih strank v Evropi: konservativne, liberalne, socialdemokratske, socialistične, postopno širjenje volilne pravice in uveljavljanje parlamentarne demokracije; socialna trenja in prodor socialne misli.

5.1. SLOVENCİ PO LETU 1848 (4)

Slovenci v habsburški monarhiji: gospodarski razvoj (propadanje prevoznitva, podeželske trgovine in obrti, razvoj železnice, industrijska središča, tuj kapital) in življenjske razmere.

Čitalnice, tabori.

5.2. SVET IN SLOVENCİ NA PREHODU V 20. STOLETJE (8)

Tematski cilj:

Učenci spoznavajo vzroke in načine imperialistične ekspanzije, ki je pripeljala do prve svetovne vojne.

Vsebina:

Nastanek novih svetovnih velesil (ZDA, Japonska). Boj za tržišča in kolonije - imperializem, nacionalizem in pojavi nacionalne nestrpnosti.

Nastanek političnih strank na Slovenskem. Krekov socialni program, reševanje nacionalne in socialne stiske. Umetnost in kultura pri Slovencih.

Drugi Južni Slovani v tem obdobju: gospodarstvo, kultura.

Jugoslovanska ideja. Balkanska zveza in posledice balkanskih vojn.

8. razred (64 ur)

1. PRVA SVETOVNA VOJNA (4)

Tematski cilj:

Učenci ugotavljajo vzroke za izbruh prve svetovne vojne, spoznavajo njene značilnosti in posledice za povojno družbeno, politično in gospodarsko življenje. Ocenjujejo slovenski narodni položaj med vojno in videnja reševanja narodnega vprašanja.

Vsebina:

Vzroki za prvo svetovno vojno, povod, bojišča. Vstop Italije v vojno. Preobrat v prvi svetovni vojni leta 1917: ruska revolucija, vstop ZDA v vojno.

Vpliv vojne na socialno in politično življenje v Evropi.

Oktohrska revolucija v Rusiji. Protivojno razpoloženje v Evropi: velike stavke in delavske demonstracije. Zlom centralnih sil.

1.1. SLOVENC V PRVI SVETOVNI VOJNI (2)

Slovenski narodni položaj po izbruhu vojne, Slovenci na evropskih bojiščih, vojaška in politična ogroženost ob vstopu Italije v vojno na strani antantnih sil.

Nove možnosti v politični opredelitvi (majniška deklaracija), deklaracijsko gibanje in odločitev za jugoslovansko državo.

2. SVET MED SVETOVNIMA VOJNAMA (8)

Tematski cilj:

Učenci spoznavajo spremenjene gospodarske, politične, socialne in kulturne razmere po vojni; spoznajo vzroke pojava in bistvo totalitarnih sistemov v Evropi.

Vsebina:

Posledice vojne. Pariška mirovna konferenca.

Razvoj znanosti in tehnologije. Gospodarski, socialni in politični razvoj v Evropi v dvajsetih letih; demokracija in diktatura.

Razvoj Sovjetske zveze - vzpostavitev stalinizma.

Svetovna gospodarska kriza 1929-1931. Posledice gospodarske krize: New deal v ZDA, fašizem in nacizem v Evropi.

Ljudska fronta, španska državljanska vojna. Daljni vzhod - japonski militarizem.

2.1. SLOVENCİ MED SVETOVNIMA VOJNAMA (8)

Tematski cilj:

Učenci spoznavajo gospodarski, kulturni, nacionalni in politični položaj Slovencev v novi državi. Spoznavajo položaj slovenske majšine ter njena prizadevanja za ohranitev narodne samobitnosti.

Vsebina:

Ustanovitev Kraljevine SHS. Razkosanje Slovenije in Slovencev ob prehodu iz habsburške monarhije v Jugoslavijo:

Koroški plebiscit - izguba Koroške, Rapalska mirovna pogodba.

Politični položaj Slovencev v Kraljevini SHS (Jugoslaviji): centralistična vidovdanska ustava, slovensko-hrvaško nasprotovanje centralizmu in prizadevanje za avtonomijo.

Notranjepolitični razvoj Slovencev v Jugoslaviji. Gospodarski, socialni in kulturni razvoj Slovenije: dosežki, rast nacionalne samozavesti.

Slovenci pod Italijo med svetovnim vojnama: čas parlamentarne demokracije, obdobje fašizma: raznarodovanje, izseljevanje, odpor (TIGR). Koroški Slovenci v prvi avstrijski republiki: boj za manjšinsko zaščito. Porabski Slovenci.

3. DRUGA SVETOVNA VOJNA (5)

Tematski cilj:

Učenci ob tematski karti prikažejo potek druge svetovne vojne in posledice totalne vojne; razložijo vzroke za odporniška gibanja in ocenjujejo njihov prispevek k zloму fašizma, ugotavljajo pomen poraza fašističnih sil.

Vsebina:

Pakt Hitler-Stalin, začetek vojne v Evropi. Veliki nemški uspehi 1939/40 in prvi nemški neuspeh v vojni za Anglijo.

Razširitev vojne: vojna na Balkanu, nemški napad na SZ, Atlantska listina, vstop ZDA v vojno.

Odporniška gibanja v zasedeni Evropi. Preobrat v drugi svetovni vojni 1942/43 (Pacifik, Stalingrad, severna Afrika), pomen konferenc v Moskvi in Casablanci, problem druge fronte.

Anglo-ameriško izkrcaje v Italiji: kapitulacija Italije, teheranska konferenca, zavezniško izkrcaje v Normandiji.

Sovjetski prodor proti zahodu, poljska tragedija, konferenca na Jalti, kapitulacija Nemčije, Hirošima, Nagasaki.

3.1. SLOVENCİ V ČASU DRUGE SVETOVNE VOJNE (8)

Okupacija in razkosanje Slovenije in Jugoslavije. Osvobodilna fronta - nosilec aktivnega odpora proti okupatorju; narodni program - Temeljne točke OF, politična in organizacijska struktura OF. Življenje Slovencev pod različnimi okupatorji.

Razmah slovenskega partizanstva 1941. Razcepljenost Slovencev v boju proti okupatorju, posledice. Organizacija protirevolucionarnega tabora; kolaboracija, državljanska vojna.

Prvo osvobojeno ozemlje spomladi 1942 (obseg, revolucionarni ukrepi OF - KPS). Vojaški uspeh slovenskih partizanov 1942/43;

Dolomitska izjava, vojaški poraz slovenskih četnikov in vaških straž, Kočevski zbor odposlancev OF - odločitev samostojne suverene Slovenije za federativno Jugoslavijo.

Drugo zasedanje AVNOJ, vključevanje samostojne Slovenije v DFJ, sporazum Tito-Šubašić, politični poraz slovenskih protirevolucionarnih sil v letu 1944. Prekomorske brigade; osvoboditev slovenskega etničnega teritorija (boj za meje), ukinitvev slovenske partizanske vojske in rezultati NOB.

4. HLADNA VOJNA (9)

Tematski cilj:

Učenci spoznajo najpomembnejše vzroke za naraščanje nasprotij v zavezniškem taboru ter za delitev Evrope in sveta z "železno zaveso". Seznanijo se z bistvenimi značilnostmi socialističnega modela in vzroki za njegovo krizo. Opišejo življenje v evropski potrošniški družbi.

Vsebina:

Posledice druge svetovne vojne: razdejanje, žrtve, kršenje človekovih pravic, odnos zmagovalcev do poražencev.

Začetki hladne vojne: ustanovitev OZN, spor med zavezniki, nemško vprašanje, delitev Evrope na Vzhodno in Zahodno. Posledice "železne zaveso", hermetično zaprtih meja za vsakdanje življenje ljudi.

Uveljavitev sovjetskega vpliva v vzhodni Evropi, Ljudska fronta v Jugoslaviji.

Obnova v Jugoslaviji in Sloveniji; agrarna reforma, nacionalizacija, odpor proti revolucionarnim ukrepom. Industrializacija: petletni plan, podoba povojnega socializma.

Urejanje mejnih vprašanj: meja z Italijo in Avstrijo, razmerja s sosedi. Jugoslavija med Vzhodom in Zahodom: informbirojski spor, odpiranje proti Zahodu. Zlom kmetijske politike, delavsko samoupravljanje, deetatizacija.

Blokovska delitev sveta: krizna žarišča, organiziranje tretjega sveta.

Življenje v petdesetih letih: znanost, kultura, potrošniška družba.

5. RAVNOTEŽJE MED BLOKOMA (9)

Tematski cilj:

Učenci spoznajo značilnosti in posledice hladne vojne, bistvo ravnotežja med velikimi silami, silovit razvoj znanosti in tehnike ter njegov vpliv na spremembe v vsakdanjem življenju.

Vsebina:

Oboroževalna tekma: jedrska nevarnost, razmere v ZDA in v SZ.

Razmere v Evropi: gospodarsko povezovanje Zahoda, odvisnost Vzhodne Evrope od SZ, leto 1968.

Dekolonizacija: pregled, primeri iz Afrike in Azije, neokolonializem, neuvrščeno. Spremembe v Jugoslaviji: vprašanje neenakomernega razvoja, gospodarske reforme, mednarodne zaostitve.

Poizkus decentralizacije; politična kriza in njen razplet.

Položaj Slovenije v Jugoslaviji: najrazvitejša republika, gospodarstvo, družbene dejavnosti.

Znanstvenotehnična revolucija: raziskovanje vesolja, napredek naravoslovnih ved. Življenje v šestdesetih in sedemdesetih letih: kultura, množična kultura, umetnost.

6. ISKANJE SOŽITJA (11)

Tematski cilj:

Učenci spoznajo razmere, ki so pripeljale do popuščanja napetosti v svetu, prizadevanj za evropsko integracijo in do razpada socialističnih sistemov.

Vsebina:

Popuščanje napetosti: razorožitvena pogajanja, razmere v ZDA, v SZ; KEVS. Novi centri moči: razvoj na Daljnem vzhodu, integracijski procesi v Evropi.

Energetska kriza: naftni šok, iskanje alternativ, vprašanje varstva okolja. Dolžniška kriza: bogati in revni, pregled razmer v Latinski Ameriki, Afriki in Aziji.

Zaostrovanje krize v Jugoslaviji: gospodarska stagnacija, breme dolgov, inflacija. Zlom realnega socializma in konec bipolarnega sveta: obnova parlamentarnega življenja, združitev obeh Nemčij, kaj je s socialno idejo, zlom realnega socializma v vseh vzhodnoevropskih državah.

Življenje v osemdesetih letih: informatizacija družbe, tehnološki napredek, kultura, subkultura.

Stopnjevanje socialnih napetosti v Jugoslaviji: srbsko vprašanje, Kosovo, pešanje federalne oblasti. Demokratizacija dela Jugoslavije: gibanja, programi, ideja o asimetrični federaciji in konfederaciji, volitve 1990.

Osamosvojitve Slovenije: državno konstituiranje, vojna, vprašanje priznanja, ureditev države, novi družbeni odnosi.

Pregled po republikah: vojna, razvoj dogodkov.

POGOJI ZA URESNIČEVANJE UČNEGA NAČRTA

Kadrovski pogoji

Učitelj, ki poučuje po tem načrtu mora imeti visoko ali višjo izobrazbo iz zgodovine, pedagoška smer.

Materialni pogoji

Namenska učilnica, opremljena z AV pripomočki (grafoskop, diaproyektor, video-rekorder), didaktičnim kompletom (učbenik, komplet prosojnic, komplet diapozitivov, Vaje, ZČ) za 6., 7. in 8. razred, s stenskimi zemljevidi.

Literatura:

Enciklopedija Slovenije, Ljubljana, MK 1987

Krajevni leksikon Slovenije, Ljubljana, DZS 1968-1976

Velika ilustrirana enciklopedija, Ljubljana, MK 1983

Sodobna ilustrirana enciklopedija, Zgodovina, Ljubljana, MK 1968

Zgodovina v slikah, Ljubljana, DZS 1974-1982

Zgodovina Slovencev, Ljubljana, CZ 1981

Svetovna zgodovina, Ljubljana, CZ 1976

Zbirka Kako so živeli, Ljubljana, MK 1989-1991

Enciklopedija II. svetovne vojne, Ljubljana, Borec 1982

The Times Atlas svetovne zgodovine, Ljubljana, CZ 1989

E. H. Gombrich: Kratka svetovna zgodovina za mlade bralce, Ljubljana, DZS-Pantal 1991

Priročniki:

Tomaž Weber: Teorija in praksa pouka zgodovine, Ljubljana, DZS 1981

Štefan Trojar: Sodobni pogledi na pouk zgodovine, Ljubljana, DZS 1993

Zgodovinski atlas za osnovne in srednje šole, Ljubljana, DZS (v pripravi)

Periodika:

Zgodovina v šoli, Ljubljana, ZRSŠŠ

Zgodovinski časopis

Časopis za zgodovino in narodopisje

II. NAVODILA

Za novo zasnovu pouka zgodovine v osnovni šoli je značilna vsebinska in didaktična osvežitev.

Poudarki novega učnega načrta:

- izbira raznolikih vsebin;
- spoznavanje znanstvenih, kulturnih, umetniških in tehniških dosežkov;
- spoznavanje življenjskega utripa preprostih ljudi ob njihovem delu, verovanju in bivanju;
- zmanjšan obseg vojaško-politične zgodovine;
- deideologizacija vsebin;
- zbujanje zanimanja za spoznavanje človekove dejavnosti v preteklosti;

Pri nacionalni zgodovini pa še:

- ustrežnejša vključitev zgodovinskih dogajanj na slovenskem ozemlju pred prihodom prednikov Slovencev in slovenske zgodovine;
- zbujanje zanimanja učencev za zgodovinske objekte in kulturno dediščino;
- spoznavanje problematike zamejskih Slovencev in njihovega boja za ohranitev narodne samobitnosti.

Iz teh izhodišč izvirajo cilji predmeta, ki narekujejo vizijo pouka zgodovine:

UČENCI:

- spoznavajo najpomembnejše dogodke iz obče in narodne zgodovine;
- razvijajo sposobnost za časovne in prostorske predstave;
- seznanjajo se z vlogo virov in literature pri pojasnjevanju preteklosti in razvijajo sposobnost komuniciranja;
- seznanjajo se z delom in miselnostjo ljudi v posameznih zgodovinskih obdobjih in vzroki za spreminjanje;
- usposablajo se za vrednotenje kulturne dediščine v splošnem in nacionalnem okviru.

Poglavja učnega načrta so razporejena kronološko, pri tem je upoštevano načelo, da se temeljne vsebine, pomembne za oblikovanje zgodovinskega znanja in mišljenja, v nobenem razredu ne obravnavajo ob koncu šolskega leta, da ne bi pri-manjkovalo časa za utrditev. Zato nekatere vsebine niso razporejene v istem razredu, kot so bile po prejšnjem učnem načrtu. Pri prenosu vsebin po vertikali navzgor so bili upoštevani tudi predlogi in mnenja praktikov, izražena na mnogih strokovnih srečanjih.

Več je vsebin o znanstvenih, tehničnih in kulturnih dosežkih, o miselnosti ljudi, o delu in življenju v različnih zgodovinskih obdobjih, tako v svetovni kot narodni

zgodovini. Skrčena pa so, v primerjavi s prejšnjim konceptom, obsežna poglavja ostale južnoslovanske zgodovine, saj ni več upoštevana v enaki meri kot slovenska zgodovina. Tesnejša povezanost med občo in nacionalno zgodovino omogoča boljše razumevanje dogajanj v slovenskem prostoru, obenem pa daje možnost primerjav in razvijanja občutka za zgodovinski čas.

6. razred

1. SPOZNAVAJMO ZGODOVINO

Ob izbranem slikovnem gradivu (diapozitivi) učencem povemo, da bodo pri zgodovini spoznavali zanimiv svet iz preteklosti človeštva. Spoznavali bodo, kakšno je bilo življenje v določenem času in prostoru, ga primerjali med seboj in ugotavljali, da ni bilo povsod enako.

Cilj uvajanja v učni predmet zgodovine je, da učence ozavestimo, da zgodovinska veda rekonstruira preteklost na osnovi virov.

Za učence je časovna in prostorska predstavljenost najtežja, zato jih uvajamo v razumevanje časa ob časovnem traku, ki jim ponazori pojme: tisočletje, stoletje, desetletje, leto. Prostorsko predstavljenost pa razvijamo z redno uporabo zgodovinske karte (Zgodovinski atlas za osnovno šolo).

2. ŽIVLJENJE PRVIH ČLOVEŠKIH SKUPIN

Pri predstavljanju prvih človeških skupin ponudimo osnovne informacije o izvoru človeka. Življenje prvih človeških skupin predstavimo z opisi najdb ter drugih ostankov materialne kulture, kar ponazarjamo z vključevanjem čimveč slikovnega materiala. Z opisovanjem najdb ter ostankov materialne kulture sklepamo o delu, načinu življenja in odnosih med ljudmi. Tu gre za znanje o tem, kako so si ljudje delili delo glede na starost in spol. Dosežke materialne in duhovne kulture vrednotimo predvsem tako, da opišemo njihovo uporabnost, obenem pa prikažemo tudi estetski videz. Poudarimo domiselnost ljudi pri izdelavi orodja, posode, gradnji bivališč ter pomen pridobljenih izkušenj (delovne tehnike). Ob zemljevidu nakažemo učencem središča gospodarskih dejavnosti v tem obdobju.

Prve oblike verovanja le opišemo, izogibamo pa se enostranskim pojasnilom o izvoru verovanj. Ta vidik človekove eksistence se dograjuje pri predmetu Etika in družba v poglavjih: Velika verstva sveta, Humanizem in Načelo tolerance.

Pomembno pa je, da učence uvajamo tudi v razmišljanje o razvoju govora - pomembnega sredstva za izmenjavanje misli.

Pri temi "Prvi znani prebivalci na naših tleh" opišemo značilnosti naselitvenega prostora in navedemo najpomembnejša arheološka najdišča. Opozarjamo na pojme

in imena ohranjena do današnjih dni (npr: Istra, Karnijske Alpe, Gradišče, Krka itd).

Poglavje omogoča predstavitev arheologije in delo arheologa s spoznavanjem glavnih najdišč na današnjem slovenskem ozemlju. Oblikovanje ustreznih predstav o času in prostoru dopolnjujemo s serijo diapozitivov iz dosedanjega didaktičnega kompleta za 6. razred osnovne šole.

Učencem, ki si želijo poglobiti vedenje, priporočamo, da preberejo članke:

- R. Pavlovec:* Jamski medved v Postojni. Pionir, št. 6, 1986/87
P. Kavšek: Krapinski človek. Pionir, št. 6, 1986/87
Fosilni ostanki človeka v Sloveniji. Pionir, št. 8, 1986/87
D. Vuga: Zgodovinski okvir bronaste dobe. Pionir, št. 7, 1983/84
Magdalenska gora. Pionir, št. 8, 1983/84

Navedena literatura lahko učencem, ki se zanimajo za zgodovino, bistveno oblikuje plastično podobo prazgodovinskega dogajanja v evropskem in današnjem slovenskem prostoru. Pri rednih urah si pomagamo z diapozitivi, zlasti še, kadar predstavljamo človekovo materialno in duhovno kulturo (jamske slike, keramika, orodje, orožje, kultne podobice). S tem didaktičnim materialom uspešno približamo in omogočimo učencu podobo življenja in ustvarjanja prvih ljudi.

3. NAJSTAREJŠE CIVILIZACIJE

Tematika zajema osnovna vedenja o najstarejših civilizacijah starega Vzhoda, o starih Grkih in o rimski svetovni državi.

Nova vsebinska zasnova te tematike usmerja učenca predvsem k spoznavanju načina življenja, gospodarstva (obdelovanje zemlje, orodje, tehnika), gradbenih dosežkov, razvoja znanja, pisave in verovanj.

Plodne ravnice ob veletokih predstavimo tako, da opišemo podnebje, odvisnost življenja od namakanja zemlje - "Egipt Nilov dar". Hkrati omenimo, da je bila tudi Mezopotamija središče namakalnega poljedelstva, od koder so se poljedelske tehnike in kulture širile proti zahodu. Vzorec za prikaz družbene ali državne organizacije ostaja Egipt. Pri državni organizaciji izpostavimo vlogo faraona kot najvišjega gospodarja zemlje, bogastva in ljudi. Spoznavanje dosežkov te civilizacije pa zahteva vpogled v egiptovsko družino, kar prikažemo s pomočjo nagrobnih slik ali npr. vira iz zgodovinske čitanke "Očetovi nauki iz starega Egipta". Besedilo omogoča tudi pogovor o temeljnih življenjskih vrednotah egipčanske družbe. Omenimo tudi, katere od teh vrednot še danes cenimo.

Gradbeni dosežki so za učence zanimivi predvsem, kadar prikažemo, kako so izdelovali opeko in uporabljali kamen kot gradbeni material (hiše iz opeke v Babilonu, kamnite piramide v Egiptu, kamnite zgradbe so se ohranile, opečnate pa manj).

Druga civilizacijska središča starega Vzhoda obdelamo tako, da jih učenci znajo locirati z zgodovinskim atlasom, spoznati pa morajo najpomembnejše gradbene in znanstvene dosežke, posebej naglasimo odkritje kolesa in njegovo aplikacijo v tehnologiji (namakalne naprave, transport, bojni voz, lončarsko kolo).

Predstavitel verovanja naj izhaja iz tehnike balzamiranja, slik mumij, piramid ipd. Učencem predstavimo še osnove judovskega verskega izročila, ki vodi v monoteizem, vendar brez podrobne razlage. Opozorimo na Biblijo - pisni spomenik (Sveta knjiga) hebrejske kulture.

3.1. Pri tematiki **“STARI GRKI”** je težišče obravnavane snovi na prikazu vsakdanjega življenja, predvsem v mestu (stanovanje, oblačenje, vzgoja), dosežkov na področju znanosti, umetnosti, zlasti književnosti (Odiseja, Iliada, legende o najpomembnejših junakih) in olimpijski ideji.

Politično-vojaška zgodovina je omejena na grško-perzijske vojne. Pri grški kolonizaciji naglasimo predvsem gospodarske vidike in kulturni vpliv na širšem območju kolonij.

Vsebine hkrati omogočajo oblikovanje osnovnih politoloških pojmov, ki jih je potrebno celo šolsko leto utrjevati (polis, politika, demos, skupščina - agora, aristokracija, demokracija). Kot zanimivost prikažemo agoro - središče življenjskega vsakdanjika (nakupovalno središče, izmenjava novic) - ali pa sodelovanje polnoletnih svobodnih moških državljanov pri odločanju (glasovanje).

Vlogo sužnjev prikazujemo ob njihovem delu in vsakdanjiku. Pri obravnavi sužnjev moramo upoštevati tudi novejša historična spoznanja.

Pri temi iz umetnosti pa ustvarjamo podlago pojmov, ki vodijo v razumevanje gledališča.

Ob obravnavi grškega verovanja pojasnimo tudi vlogo preročišč in pojem “pitijska prerokba”.

3.2. RIM

Etnično podobo Apeninskega polotoka pred rimskim obdobjem učenci spoznavajo ob zgodovinski karti (atlas, zemljevid v učbeniku). Obseg imperija predstavimo informativno z zgodovinsko karto. Rimsko svetovno državo predstavimo s podobnih izhodišč kot Grčijo. Poudarki so na vlogi in dosežkih rimske kulture, znanosti in tehnike (gradnja stavb, cest, vodovodov, term ipd.). Življenjski utrip v rimski državi predstavimo z opisom življenja prebivalcev (svobodnih in sužnjev) v mestu in na podeželju. Posebno pozornost namenimo tudi vlogi rimske družine, obenem podamo elementarne informacije iz prava (vprašanje lastnine, dedovanja). Vsakdanje

življenje ponazorimo tudi z opisi rimske noše, prehrane, vzgoje, položaja otrok in žensk.

Pomembna učna vsebina je tudi romanizacija, saj se je z njo širila rimska kultura in vpliv. Ob vojski, ki je bila pomemben nosilec romanizacije, naštejemo še druge nosilce romanizacije, kot so: uprava, trgovina, cestno in poštno omrežje.

Zasnova učnega načrta prinaša novosti tudi pri spoznavanju nastanka, razvoja in širjenja krščanstva z Bližnjega vzhoda na ozemlje rimskega imperija in v naše kraje. Poleg obnovitve temeljnih postavk krščanskega učenja, poudarimo še posebno novi "moralni kodeks" in vlogo Cerkve pri ohranjanju latinske kulturne dediščine (latinski jezik, filozofska dela - Aristotel).

Pri obravnavi teme "Rimljani v naših krajih" posvetimo ustrezno pozornost gospodarskim in kulturnim dosežkom, nastanku antičnih mest kot upravnih in cerkvenih središč, gradnji cest ter kulturnim spomenikom iz tega obdobja.

Učencem priporočamo, da preberejo članke:

- D. Ovsec:* Ljudje in nebesna telesa, šege in verovanja. Pionir, št. 4, 1981/82;
Vera starega Egipta. Pionir, št. 7, 1989/90
Bogovi Nila in sonca. Pionir, št. 8, 1989/90
Mumije. Pionir, št. 7, 1980/81
Zgodba o ljubljanski mumiji. Pionir, št. 3, 1981/82
V Delfih in Meteorih. Pionir, št. 10, 1984/85
- S. Partljič:* Povest o pisavi. Pionir, št. 1, 1988/89
Hieroglifi, svete zareze boga Thota.
Pionir, št. 2, 1988/89
- D. Ovsec:* Krščanstvo in njegovi simboli. Pionir, št. 4, 1985/86
Sv. Marko, Jezusov življenjepis. Pionir, št. 8, 1986/87
- J. Peršič:* Jezusovi učenci in krščanstvo. Pionir, št. 3, 1987/88
Gospodarstvo in družba v pozni antiki. Pionir, št. 1, 1985/86
- G. Doree:* Biblija (lesorezi)
- M. Aljančič:* Strašen konec Pompejev. Pionir, št. 1, 1979/80
- M. Peršak:* Razcvet medicine v stari Grčiji. Pionir, št. 3, 1983/84
Hipokrit, oče medicine. Pionir, št. 3, 1983/84
Grki rešujejo čast rimske medicine. Pionir, št. 5, 1983/84
- Z. Močnik:* Hitreje, višje, močnejše - olimpijske igre pod peloponeškim soncem.
Pionir, št. 3, 1984/85
Panem et circenses. Pionir, št. 4, 1984/85.
Ave imperator, morituri te salutant, Pionir, št. 5, 1984/85
Gledališče v starem Rimu - neugledni pastorek, Pionir, št. 6, 1984/85
- M. Kušar:* Grške igre v Elidi. Pionir, št. 9, 1987/88
- D. Vuga:* Upor legionarjev v Nauportu. Pionir, št. 1, 1982/83
- B. Winer:* Življenje v starem svetu, LJ, MK 1968

Video: Atenska demokracija, Založba za posredovanje, marketing in trgovino, Jack, LJ 1992
Teritorialni razvoj rimskega imperija, (isti vir)

3.3. EVROPA PO RAZPADU RIMSKEGA IMPERIJA

Selitve ljudstev in nastanek novih držav na ozemlju razpadlega rimskega imperija prikažemo ob zgodovinski karti (Zgodovinski atlas za osnovne šole, zemljevid v učbeniku). Temeljna informacija so posledice preseljevanja za Evropo (nastanek novih etnično-jezikovnih skupnosti, kulturne in gospodarske posledice).

Pri islamu poudarimo zgodovinske pogoje za njegov nastanek in preraščanje v svetovno religijo. Arabski prodor v Evropo ponazorimo z zgodovinsko karto, s slikovnim gradivom in z odlomki iz zbirke "Tisoč in ena noč." Pri tem opozorimo na pomen arabske civilizacije pri ohranjanju in posredovanju antične kulturne dediščine (arabske univerze) in pri prenosu kulturnih rastlin, naglasimo tudi pomen arabskih dosežkov v pomorski tehniki. Ob tej učni vsebini nakažemo, da se je zaradi vojn v Sredozemlju težišče gospodarskega razvoja premaknilo v zahodno in srednjo Evropo.

Tema o vikinških vpadih je sicer nova, vendar gre le za navedbo osnovnih informacij kot: smeri napadov (ob zgodovinski karti), opis ladij, oborožitve, plovbe (ob slikovnem gradivu ali skicah).

Učence opozorimo na pojme in zemljepisna imena, ki spominjajo na normanske vpade (npr: ime francoske pokrajine Normandije).

Pomembna tema je tudi izoblikovanje fevdalnega reda frankovskega in bizantinskega tipa, ki ju opišemo in primerjamo. Naglasimo obseg obeh držav (ob zemljevidu) ter kulturni vpliv na Južne Slované.

Pri "vlogi krščanstva in Cerkve" poudarimo predvsem širjenje krščanstva iz vzhodnih in zahodnih cerkvenih središč ter vlogo Cerkve na kulturnem, gospodarskem in političnem področju.

Učencem svetujemo, da preberejo članke:

D. Ovsec: Veriga Vikingov, sporočila preteklosti. Pionir, št. 3, 1989/90

Z. Šmitek: Zgodnji stiki z Orientom, popotniki slovenskega ozemlja od 12. do 15. stoletja. Pionir, št. 5, 1984/85

J. Peršič: Gospodarstvo in družba starih Germanov. Pionir, št. 2, 1985/86

Kmečko delo v srednjem veku. Pionir, št. 5, 1985/86

Vzpon Karolingov. Pionir, št. 4, 1985/86

Sijaj in sence novega Rima (330/1098). Pionir, št. 8, 1985/86

I. Komel: Obdobje zgodnjih gradov. Pionir, št. 2, 1981/82

Zbirka Kako so živeli, MK, LJ 1989 - 1991

H. E. Gombrich: Kratka svetovna zgodovina za mlade bralce, DZS - Pantal, LJ 1991

4. SREDNJI VEK

4.1. EVROPSKI SREDNJI VEK

Enota je razdeljena na tri vsebinske sklope: evropski srednji vek, Slovenci v srednjem veku ter južni Slovani in turško prodiranje v Evropo.

Politično podobo prikažemo z zgodovinsko karto v takem obsegu, da učenci razberejo centre politične moči. Opišemo življenje na podeželju (na zemljiškem gospodarstvu) in v srednjeveškem mestu, naglasimo zlasti način gospodarjenja, obdelovanje zemlje ter razvoj obrti in trgovine na vasi in v srednjeveškem mestu.

Pri tej temi učence seznanimo tudi s pomenom šolanja in izobrazbe, pri tem poudarimo posebno vlogo samostanov (šole, prepisovalnice knjig, pospeševanje kmetijstva, zdravilstvo). Srednjeveška mesta spoznavamo ne le po nastanku, videzu, gospodarstvu, ampak tudi po prispevkih v kulturi (gotski stil, slikarstvo, rezbarstvo itd.), razvoju šolstva in prava.

Vdor Mongolov v Evropo obdelamo le informativno, ponazorimo posledice za gospodarski, kulturni in etnični razvoj vzhodne Evrope.

4.2. SLOVENCİ V SREDNJEM VEKU

Naglasimo naselitev prednikov Slovencev in z zgodovinsko karto opredlimo njihov naselitveni prostor. Vnesene so nekatere vsebine, ki jih je stara zasnova učnega načrta zanemarjala, kot npr: pokristjanjevanje Slovencev in prevlada zahodnoevropske kulture, ki temelji na izročilih krščanskega etosa.

Omenimo tudi naselitev Madžarov v Panonsko nižino in vpliv ogrske države na južne Slované.

Ob zgodovinski karti učenci spoznajo oblikovanje slovenskih historičnih pokrajin, brez navajanja podrobnosti, poimenujejo le najpomembnejše fevdalne družine, ki so sodelovale v bojih za dinastične teritorije. Učenci naj znajo poimenovati slovenske zgoovinske pokrajine. Naglasimo razširitev habsburške, ogrske in beneške nadoblasti na slovensko ozemlje ter opišemo posledice za gospodarski in kulturni razvoj. Ob zgodovinski karti naj učenci ugotovijo, katere slovenske historične dežele so bile pod beneško oblastjo (do propada Beneške republike), katere pa pod habsburško oblastjo (do konca prve svetovne vojne).

Pri kolonizaciji navedemo predvsem spremembe v prostoru (krčenje gozdov, izsuševanje močvirij, nova naselja ipd.); opišemo spreminjanje slovenske etnične meje ter nastajanje tujih narodnostnih otokov na slovenskem ozemlju in njihovo usodo). Pojasnimo, da je prve kolonizacijske tokove spodbudila zlasti gospodarska politika zemljiških gospodarstev (naseljevanje redko naseljenih predelov, spreminjanje ledine in gozdov v obdelovalno površino, težnja za večjim dohodkom).

Pri Slovencih v srednjem veku naglasimo tudi življenje fevdalcev in tlačanov

(kmečke obremenitve, način bivanja obeh slojev, orodje in življenjski ritem podeželja). Vsebine je mogoče obogatiti še s preprostimi informacijami o kmečki kulturi (ljudska pesem, nabožna ljudska pesem, ohranjene umetnine samoukov, vraže ipd.).

Spoznavanje srednjeveških mest na Slovenskem navežemo na predznanje o nastanku srednjeveških mest v Evropi. Izpostavimo razlike med mesti v slovenskem Primorju in v notranjosti (primorska mesta v glavnem nadaljujejo kontinuiteto antike, mesta v notranjosti nastanejo na novo - srednjeveška Ljubljana nima identične lokacije z antično Emono), navedemo tudi osnovne razlike delovanja oblasti med mesti v Primorju in notranjosti.

4.3. JUŽNI SLOVANI IN TURŠKO PRODIRANJE V EVROPO

Južnoslovanske srednjeveške države prikazemo ob zgodovinski karti, določimo časovni okvir nastanka, opišemo in primerjamo gospodarske in kulturne dosežke. Težišče je v obrazložitvi propada balkanskih srednjeveških držav ter opisu posledic prodora osmanskega imperija na Balkan in v Srednje Podonavje (migracije, spremembe v etnični razporeditvi, nastajanje etnično mešanih področij, nova vera - islamizacija, islamski kulturni vpliv).

Opišemo posledice turških vpadov za slovensko ozemlje: gospodarske posledice (agrarna opustelost pokrajine), migracije, organizacijo obrambe (ognjeni telefon, obveščanje, tabori, nastanek obrambnih mest).

Z vključevanjem diapozitivov iz obstoječega didaktičnega kompleta od 125. do 185. in z zgodovinsko karto dosežemo plastične predstave o času in prostoru. Podobo o načinih gospodarjenja in kulturnih dosežkih oblikujemo z vključevanjem slikovnega gradiva iz enciklopedij (Velika ilustrirana enciklopedija, Zgodovina 1, Kako so nekoč živeli ipd.). Umetniške dosežke ponazorimo z diapozitivi iz kompleta za likovno vzgojo.

Učencem priporočamo, da preberejo članke:

- D. Vuga:* Minoritski samostan. Pionir, št. 10, 1987/88
Kapucinski samostan v Vipavskem križu. Pionir, št. 9, 1987/88
Stiška opatija. Pionir št. 1, 1987/88
Pleterje, Pionir št.6, 1987/88
Kostanjeviška opatija. Pionir, št. 4, 1987/88
Kdo so bili Celjski. Pionir, št. 8, 1989/90
Zlate celjske zvezde. Pionir, št. 4, 1982/83
Gradovi in fevdalci na Slovenskem. Pionir, št. 6, 1989/90
V znamenju krvavega polmeseca (obleganje Ljubljane. Pionir, št. 5, 1982/83
- I. Komel:* O nastanku naših gradov. Pionir, št. 2, 1981/82
- I. Stopar:* Gradovi na Slovenskem, LJ, MK 1989

- J. Ciperle:* Srednjeveško stanovsko šolstvo. Pionir, št. 1, 1980/81
- B. Božič:* Požarna služba v starih mestih. Pionir, št. 1, 1980/81
- M. Peršak:* Iskanje kamna modrosti (srednjeveška medicina). Pionir št. 6, 1983/84
- P. Kos:* Novčarstvo na Slovenskem v 12/13. stoletju. Denar na Slovenskem v 14/15. stoletju. Pionir, št. 7/8, 1983/84
- P. Krečič:* Romarska cerkev na Ptujski gori. Pionir, št. 2, 1984/85
- Z. Močnik:* Blišč srednjeveškega gledališča. Pionir, št. 8, 1984/85
- J. Peršič:* Tisočletje razvoja trgovine in mest v Evropi od 5. do 15. stoletja. Pionir, št. 6, 1985/86
- V. Utvič:* Velike in male bolezni - črna smrt za grešnike. Pionir, št. 1, 1988/89
- P. Vodopivec:* Ljubljana in njene ulice. Pionir, št. 3, 1980/81
- F. Dolinar:* Vloga in pomen krščanstva v slovenski zgodovini. Zgodovina v šoli, ZRSŠŠ, št. 1, 1992
- I. Voje:* Procesi migracij v južnoslovanskem prostoru pod turško oblastjo. Zgodovina v šoli, ZRSŠŠ, št. 1, 1992

7.razred

1. EVROPA IN SVET OD 16. DO 18. STOLETJA

1.1. HUMANIZEM IN RENESANSA

Cilj vsebinskega sklopa humanizem in renesansa je v predstavitvi nove humanistične in renesančne miselnosti. Bistvo humanizma in renesanse prikažemo ob delih najpomembnejših ustvarjalcev: *Leonarda Da Vincija, Michelangela, Raffaela Santija, Petrarke, Boccacia in drugih.*

Pri spoznavanju renesančnih umetnin učence opozorimo na tehniko slikanja fresk, perspektivo in druge novosti renesančne umetnosti.

Posebej naglasimo tudi izum tiska in vlogo tiskane knjige pri širjenju pisane besede. Prednosti nove tehnologije prikažemo s primerjavo med mukotrpnim ročnim prepisovanjem v samostanskih skriptorijih in tiskom.

1.2. ODKRITJA ČEZMORSKIH DEŽEL

Predstavimo razmere v Evropi in Ameriki pred odkritji. Pojasnimo takratno pojmovanje in vedenje Evropejcev o svetu (geografsko obzorje, razgledanost prebivalstva v mestu in na deželi).

Podamo tudi osnovno informacijo o znanju astronomije, dosežkih v poljedelstvu in gradbeništvu ameriških predkolumbijskih civilizacij (Inki, Mayi, Azteki).

Pojasnimo razloge, ki so omogočili odkritja čezmorskih dežel (ambicioznost, znanstveno - tehnični napredek, navigacijske naprave, strelno orožje, prekinitev trgovskih vezi med Evropo in južno Azijo...).

Z zgodovinsko karto ponazorimo geografska odkritja in poimenujemo najpomembnejše pomorščake. Učno vsebino obogatimo z opisi in slikami ladij, prikazi življenjskih razmer na dolгих plovbah (nevarnost plovbe, problem pitne vode in prehrane ter vzdrževanje discipline). Učence opozorimo na prastaro indijansko legendo o prihodu belega boga iz morja (lahko jim tudi preberemo odlomek).

Obrazložimo posledice geografskih odkritij tako za Evropo kot za Ameriko (izmenjava kulturnih rastlin in živali, posledice dotoka ameriškega zlata v Evropo, prenos gospodarske in politične moči iz Sredozemlja na Atlantik; uničevanje ameriških predkolumbijskih kultur, doseljevanje prebivalstva iz Evrope in Afrike, zmanjševanje življenjskega prostora Indijancev).

1.3. REFORMACIJA V EVROPI IN NA SLOVENSKEM

Reformacijo v Evropi in na Slovenskem pojasnimo tako, da opišemo cerkvene in družbene razmere v 16. stoletju, ki so sprožile reformacijo (tudi socialno razslojevanje). Da bi učenci lažje razumeli duhovne tokove 16. stoletja, pojasnimo pomen vere v celotnem človekovem življenju tistega časa. Bistveno je spoznavanje velikih reformatorjev in njihovih idej o Cerkvi, družini in državi. Ob zgodovinski karti prikazujemo razširjenost reformacije po Evropi in ugotavljamo, zakaj je reformacijski val zajel pretežno sverno, srednjo in zahodno Evropo.

Pri reformacijskem gibanju na Slovenskem še zlasti vrednotimo kulturni pomen reformacije za Slovence (prva tiskana knjiga, razvoj protestantskega šolstva, začetek slovenskega knjižnega jezika). Vsebine popestrimo tudi tako, da učencem povemo, kako so prinašali protestantsko literaturo v slovenske kraje, ali pa z opisom dela protestantskih pridigarjev med slovenskimi ljudmi.

Protireformacijo prikažemo na zgodovinski karti in naglasimo: središča, uspehe in posledice, zlasti za slovenske dežele. Pojasnimo posledice izseljevanja - tistih, ki se niso hoteli vrniti v katoliško skupnost - v Nemčijo in Ameriko (zmanjšanje prebivalstva, opustelost). Opozorimo tudi na dejstvo, da je verska netoleranca na Slovenskem trajala še skoraj dvesto let, saj je bila formalno odpravljena s tolerančnim patentom Jožefa II. leta 1781. Omenimo razlike med Prekmurjem, kjer se je reformacija ohranila in ostalimi slovenskimi deželami.

Konfliktnost medčloveških odnosov v času reformacije in protireformacije popestrimo z odlomki iz slovenske literature: *I. Tavčar, Vita, vitae meae, Amandus, video film Primož Trubar.*

1.4. KMEČKI UPORI

Opišemo vzroke za eksplozijo kmečkih uporov v Evropi, na Slovenskem in na Hrvaškem ter jih primerjamo med seboj. Večjo razumljivost vsebin dosežemo z opisom življenja in dela kmetov (načini obdelovanja zemlje, kmečko orodje, bivališče), njihovih obveznosti (spreminjanje denarnih dajatev v naturalne in kmečke zahteve po stari pravdi, povečevanje tlake) ter posledic oviranja kmečke trgovine. Poudarek je na vseslovenskem uporu 1515 in slovensko - hrvaškem uporu 1572/73, ker omogočata primerjavo in analizo kmečkega programa. Opišemo posledice neuspešnih uporov za življenje in delo kmetov. Učno vsebino lahko popestrimo tudi z odlomki iz del A. Aškerca, F. Bevka, Gradnika in drugih.

Vizualne predstave razvijamo z vključevanjem diapozitivov iz obstoječega didaktičnega kompleta, s priročnim slikovnim gradivom iz dosegljivih del (*Biblija v slikarstvu, monografija L. Da Vinci, Velika ilustrirana enciklopedija, Kdo je odkrival svet itd.*), uporabo tematskih zgodovinskih kart (*The Times Atlas svetovne zgodovine*) ali s prosojnicami iz didaktičnega kompleta.

Učencem svetujemo, da preberejo članke:

- D. Ovsec:* Primož Trubar in prva slovenska knjiga. Pionir, št. 9, 1985/86
- J. Peršič:* Odkritje Amerike in osvojitve Mehike (1492-1521). Pionir, št. 1, 1986/87
- Portugalci v Aziji. Pionir, št. 5, 1986/87
- Imperij rib in kožuhovine. Pionir, št. 3, 1986/87
- Kmečko delo v srednjem veku. Pionir, št. 5, 1985/86
- D. Ovsec:* Začimbe in dišave. Pionir, št. 1-10, 1987/88
- Izročilo o krompirju. Pionir, št. 5, 1983/84
- O tiskarstvu in tiskarskih znakih. Pionir, št.7,1985/86
- Izročilo o koruzi. Pionir, št. 6, 1983/84
- J. Ciperle:* Šolstvo v času protestantizma. Pionir, št. 2, 1980/81
- Pedagoško delo jezuitov. Pionir, št. 2, 1980/81
- I. Ilich:* Kako je nastala knjiga. Pionir, št. 1, 1982/83
- Prve slovenske knjige v faksimilu ali reprintu. Pionir, št. 3, 1982/83
- D. Vuga:* Boj pri Krškem (1573). Pionir, št. 6, 1982/83
- S. Škaler:* Boj za staro pravdo.
- Enciklopedija, Odkritja in raziskovanja, LJ, MK 1976-1978
- P. Pennington:* Kdo je odkrival svet, LJ, MK 1988

2. GOSPODARSKI, POLITIČNI IN KULTURNI RAZVOJ V EVROPI V 17. in 18. STOLETJU

2.1. GOSPODARSKI RAZVOJ

Gospodarski razvoj (agrarne in neagrarne dejavnosti) obravnavamo primerjalno med zahodno in vzhodno Evropo. Prikažemo uveljavljanje novih oblik proizvodnje (založništvo, manufaktura, napredek rudarstva, fužinarstvo), rast prebivalstva, nov odnos med mestom in vasjo (gospodarska povezava, konkurenca).

Opišemo napredek v kmetijstvu (nove kulturne rastline, opuščanje natriletnega kolo-barjenja, gnojenje, povečanje pridelka).

Gospodarske spremembe vplivajo na premoženjsko diferenciacijo in porajajo spremembe v družbi in v vsakdanjem življenju (prehrana, razgledanost, nove socialne skupine).

Napredek v agrarni in neagrarni proizvodnji na Slovenskem (rudarstvo, fužinarstvo, glažute, prevoznništvo, melioracije) prikažemo ob tematski zgodovinski karti, spoznanja pa primerjamo z evropskim razvojem. Kot zanimivost lahko naštejemo proizvode iz slovenskih dežel, ki so bili iskani na tujih trgih (idrijsko živo srebro, gorenjsko železo in platno, boroveljske puške, idrijske čipke).

Opišemo tudi spremembe, ki so posledica tega razvoja.

2.2. DRUŽBENI, POLITIČNI IN KULTURNI RAZVOJ V EVROPI IN NA SLOVENSKEM V 17. IN 18. STOLETJU

Osrednje teme so: absolutizem, razsvetljenstvo, razsvetljeni absolutizem in začetek narodnega prebujenja pri Slovencih.

Pri temi "absolutizem" opišemo dejstva, ki so omogočila njegovo uveljavitev (nasprotja med meščanstvom in plemstvom, meščanstvo ponekod podpira vladarja, davčni sistem, uvedba najemniške vojske, nastajanje uradništva).

Pojasnim bisto absolutistične vladavine (vladanje brez državnih stanov, vladar prevzame vso oblast).

Zunanji sijaj absolutnega vladanja ponazorimo s slikovnim gradivom dvorcev (Versailles) in portretov vladarjev. Tako pri umetnosti ustvarjamo podlago razumevanja pojma barok - bohotni slog veličastnosti in močnih vtisov (izraz protireformacije in absolutizma).

Učence seznanimo tudi z največjimi dosežki v znanosti tega obdobja. Omenimo trajne dosežke v matematiki in tehniki (barometer, mikroskop, ura z nihali).

Na kratko predstavimo tudi kulturni napredek na Slovenskem (splošna kulturna raven, dotok tujcev v mesta - položaj slovenskega jezika v javni rabi - uveljavljanje

baroka, ki spremeni videz mestnih trgov, hiš, dvorcev).

Pri razsvetljenski miselnosti naglasimo temeljne ideje (enakost pred zakonom, toleranca, svoboda, pravica do življenja).

Posamezne razsvetljenske zamisli so prevzeli nekateri evropski vladarji, reforme (gospodarske, družbene in upravne) so odraz teh misli. Bistvo in pomen razsvetljenjskih reform prikažemo na primeru Avstrije.

Slovensko narodno prebujenje povezujemo s spremembami v gospodarstvu in v družbi, s šolsko reformo in vprašanjem učnega jezika. Pri prikazu začetkov narodnega prebujenja je poudarjena ustvarjalnost Zoisovega kroga in širjenje slovenske pisane besede.

Nazornost pri pouku dosegamo z vključevanjem diapozitivov iz obstoječega didaktičnega kompleta in z vključevanjem odlomkov iz del narodnih buditeljev (Vodnik, Liñhart, Pohlin).

3. EVROPA IN SVET NA PREHODU V 19. STOLETJE

Bistveni vsebini sta zlasti ameriška osvobodilna vojna in francoska revolucija. Pri obeh je vojaško-politično dogajanje drugotnega pomena. Jedro učne vsebine so spremembe, ki sta jih prinesla oba dogodka.

Pri nastanku ZDA omenimo pospešeno kolonizacijo ameriškega zahoda, uničevanje staroselcev in njihove kulture, pospešen dotok prebivalcev iz Evrope, Afrike in Azije, kar prispeva k novi etnični podobi ZDA in njihovemu gospodarskemu vzponu. Podamo tudi osnovno informacijo o parlamentarni demokraciji in položaju domorodcev ter črnškega prebivalstva.

Pri francoski revoluciji poudarimo življenje različnih slojev pred revolucijo in krizo, ki jo je povzročil absolutizem.

Opišemo pričakovanja in interese posameznih slojev v revoluciji.

Obrazložimo pojem revolucija (interpretacija pojma), navedemo negativne posledice (žrtve, nasilje) in pozitivne posledice (pospešen gospodarski razvoj, širjenje političnih pravic, odprava privilegijev).

Napoleonovo vladavino označimo tako, da izpostavimo nove načine vladanja (prodor nižjih slojev v državne in vojaške vrhove, državljanski zakonik). Napoleonske vojne učenci prikažejo z zgodovinsko karto. Pri napoleonskih vojnah in širjenju francoske oblasti na južnoslovansko ozemlje opozorimo na ukinitvev Beneške in Dubrovniške republike.

Francosko oblast na slovenskem ozemlju osvetlimo tako s pozitivne strani (slovensko šolstvo, univerza, odprava cehov, gospodarska svoboda, zamisli o uvedbi zemljiške odveze, fevdalci izgube sodstvo in upravo nad podložniki) kot negativne (vojaški nabor, rokovnjači, visoki davki - fronki, celinska zapora).

Dunajski kongres prikažemo tako, da ob zgodovinski karti predstavimo novi politični

zemljevid Evrope in začasno obnovitev absolutizma v nekaterih evropskih državah. Med pomembnimi osebnostmi te dobe omenimo kneza Metternicha. Pojem Sveta aliansa predstavimo kot težnjo velikih sil za preoblikovanje Evrope po lastnih zamislih. Opozorimo tudi na drugi kongres te zveze v Ljubljani (1821, Ljubljana kongresno mesto, kaj v današnji Ljubljani še spominja na kongres).

Ponovno vključitev slovenskih dežel v avstrijsko monarhijo ponazorimo z odstranitvijo Vodnika iz kulturnega življenja (upokojitev).

Predstave o času, prostoru in življenju oblikujemo z zgodovinskimi kartami, prosojnicami in diapozitivi iz didaktičnega kompleta od št. 44 - 86. Francosko dobo na Slovenskem ilustriramo tudi z odlomki iz literature, ki se nanašajo na to obdobje (Jurčič, Tavčar).

Učencem svetujemo, da preberejo tudi članke:

Z. Šmitek: Naši potniki v 18. stoletju. Pionir, št. 8, 1984/85
S peresom k tujim ljudstvom, slovenski popotniki v 19. stoletju.
Pionir, št. 9, 1984/85
V dežele za oceanom, popotniki slovenskega ozemlja v 17. stoletju.
Pionir, št. 7, 1984/85

J. Peršič: Odkritja kapitana Cooka. Pionir, št. 9, 1986/87

- F. Baraga, življenjepis

- Zbirka "Kako so živeli", LJ, MK 1989 - 1991

4. EVROPA V OBDOBJU 1815 - 1848

Protiturški boj na Balkanu prikazujemo predvsem z opisom razmer, ki so sprožile obsežnejše odpore turški nadoblasti (razlike v položaju krščanskega in muslimanskega prebivalstva, anarhija, čitlučenje in povečevanje obremenitev krščanske raje) in posledic umikanja turške vladavine z Balkana (nastajanje novih balkanskih držav z vsemi konfliktnimi elementi - spori za ozemlja - gospodarsko in kulturno zaostalostjo v primerjavi z zahodno in srednjo Evropo).

Omenimo tudi začetek narodnih gibanj drugod v Evropi, učence informiramo o njihovih ciljih (težnja po združitvi nacionalnega ozemlja in uveljavitvi narodnega jezika v javnem življenju).

Jedro vsebine "širjenje industrializacije" je naravnano na spoznavanje velikih sprememb v gospodarstvu (uveljavljanje industrijske proizvodnje, železnica, parnik, napredek v agrarni proizvodnji in trgovini). Opozorimo na postopno in tudi počasno širjenje industrijske revolucije v Evropi. Opišemo življenje različnih socialnih slojev: kmetov, meščanov in delavcev.

Ob procesu industrializacije je potrebno opozoriti tudi na vprašanje okolja (nastajanje velikih premogovnih in industrijskih središč).

4.1. SLOVENCİ V OBDOBJU 1815-1848

Ob zgodovinski karti ugotovimo, v katerih deželah so živelı Slovenci, in v osnovnih potezah ponazorimo razmerja med Slovenci in tujci. Analiziramo gospodarski in infrastrukturni razvoj. Širše predstavimo takratno slovensko družbo, kulturne tokove in umetniške doseške. Spoznavanju Prešernovega kulturnega kroga sledi vzporedno spoznavanje Bleiweisovega kroga in vloge Kopitarja.

Idejo panslavizma predstavimo v kontekstu pangermanskih konceptov, kar omogoči učencem vpogled v tokove in hitrost nacionalnega osveščanja narodov srednje Evrope.

Podamo osnovno informacijo o ilirizmu na Hrvaškem in prikažemo slovensko videnje posledic za slovensko narodno indentiteto, če bi se bilo ilirsko gibanje uveljavilo na Slovenskem.

4.2. REVOLUCIONARNO LETO 1848 V EVROPI IN NA SLOVENSKEM

Revolucionarno leto 1848 v Evropi ponazorimo z zgodovinsko karto (atlas), dogajanje v revoluciji pa spoznavamo ob primeru Avstrije in odmevov na Slovenskem. Analiziramo zahtve posameznih družbenih slojev: meščanov, izobražencev, kmetov in delavcev (odprava absolutizma, ustava, nacionalne zahteve, zahteva po odpravi fevdalnih obveznosti in izvedbi kmečke odveze).

Nacionalni program Zedinjene Slovenije je bistvena vsebina in zahteva, ki je prisotna v slovenskem političnem življenju vse 19. in 20. stoletje, zato tej učni vsebini namenimo posebno pozornost.

V zaključni temi prikažemo pridobitve revolucije v Evropi in na Slovenskem, še zlasti trajni pomen zemljiške odveze.

Podobo nekaterih osebnosti in njihovih dejanj ponazorimo učencem z diapozitivi iz didaktičnega kompleta št. 112-127, 131-135 - slovensko zgodovinsko dogajanje, evropsko pa št. 139-42, 128-31, južnoslovansko dogajanje št. 87-90, 93, 95-97, 100 in 108.

Učencem svetujemo, da preberejo tudi članke:

D. Vuga: Ljubljanski kongres 1821. leta. Pionir, št. 8, 1983;

J. Ciperle: Predmarčno šolstvo. Pionir, št. 6, 1980/81

P. Vodopivec: Slike iz Prešernove Ljubljane. Pionir, št. 5, 1980/81

Resničnejša podoba J. Bleiweisa. Pionir, št. 2, 1982/83

Industrija na Slovenskem, Evropa ali propad (1847). Pionir, št. 3, 1989/90

P. Krečič: Spomeniki ljubljanske industrije 19. stoletja. Pionir, št. 6, 1984/85

K. Tarman: Industrijska revolucija in zlo onesnaževanja. Pionir, št. 3, 1984/85

V. Medvešček: Parni stroj in ladijski promet. Pionir, št. 2, 1987/88

5. EVROPA PO LETU 1848

Pri prikazu tega obdobja kratko orišemo gospodarski razvoj v Evropi (silovito napredovanje industrializacije po letu 1850, velik znanstveno-tehnološki napredek) in njegove posledice za življenje različnih socialnih slojev. Zlasti pa opozorimo na problematiko, ki jo sproži urbanizacija (prenaseljenost, problem oskrbe, higijene, stanovanjska stiska itd.)

Pri politični tematiki poudarimo združitev Nemčije in združitve Italije (nastanek novih centrov politične in gospodarske moči) ter dualistično ureditev Avstro-Ogrske (obrazložitev pojma, vzroki za uvedbo, posledice za Slovence).

Politično demokracijo (pluralizem, parlamentarizem) prikažemo tako, da podamo osnovno informacijo o nastajanju političnih strank in širjenju volilne pravice. Poudarimo problematiko socialnih in političnih trenj ter prodor socialne misli (širjenje socialne misli iz intelektualnih krogov med nižje socialne sloje, delavska gibanja in strokovne zveze, omenimo tudi začetek človekoljubnih organizacij in prve korake državnega uravnavanja socialne politike).

5.1. SLOVENCİ PO LETU 1848

Slovenska zgodovina po letu 1848 temelji na spoznavanju gospodarskega razvoja, življenja ljudi v posameznih slovenskih deželah. Ob literarnih odlomkih lahko ponazorimo pozitivne dosežke, ki so jih prinesli industrializacija in železnica, opozorimo pa tudi na posledice propadanja velikega števila različnih vrst dotedanjih dejavnosti (npr. prevoznništvo, brodarstvo...) Veliko število ljudi je zaradi tega ostalo brez zaslužka in so se bili prisiljeni izseljevati v mesta, zlasti pa v tujino, kar je vplivalo tudi na etnične spremembe.

Kulturno-politični razvoj pojasnimo tako, da opišemo nastajanje in pomen čitalnic, taborskih gibanj ter nastanek političnih strank konec stoletja. Pri programih političnih strank še zlasti naglasimo stališča do nacionalnega, kmečkega in delavskega vprašanja.

5.2. SLOVENCİ IN SVET NA PREHODU V 20. STOLETJE

Zaključno poglavje učnega načrta za 7. r. sestavljajo vsebine o svetu in Slovencih na prehodu v 20. stoletje. Program predvideva predstavitev izoblikovanja dveh novih velesil - ZDA in Japonske. Podamo le osnovno informacijo o uveljavljanju vpliva ZDA v Latinski Ameriki in o japonski ekspanziji proti Kitajski in evropskim kolonijam v jugovzhodni Aziji.

Za razumevanje konflikta, ki je povzročil prvo svetovno vojno in za razumevanje

menjav zavezništev, je potrebno ponazoriti boj za kolonije in za svetovno tržišče. Učenci morajo doumeti, da je razvoj industrializacije v obdobju druge znanstveno-tehnološke revolucije tesno povezan s surovinskimi bazami v kolonijah, s ceneno delovno silo in z velikanskimi tržišči, ki so sposobna absorbirati evropsko pospešeno produkcijo.

Industrializacija na Slovenskem do prve svetovne vojne, povezana z gradnjo železnic, povzroča tudi socialne stiske - propadanje malih in srednjih kmetov, obrtnikov in kmečkih prevoznikov, ki izgubljajo konkurenčni boj z železnico (uvoz kmetijskih proizvodov, konkurenca industrijskih izdelkov). Ob tem opozorimo na vlogo dr. J. E. Kreka in analiziramo njegov socialni program pri zaustavljanju propadanja slovenskega kmečkega sloja. Podobo časa dopolnimo še s prikazom razvoja slovenske znanosti in umetnosti (*J. Stefan, J. Ressel, R. Jakopič, I. Grohar, M. Jama, M. Sternen*).

Zgodovino drugih južnih Slovanov v tem obdobju obravnavamo primerjalno, zlasti gospodarski razvoj in kulturne dosežke. Posebej pa poudarimo vsebino "jugoslovanske ideje" in Cankarjevo kritiko ter posledice balkanskih vojn.

Podobo dobe in življenjski utrip na Slovenskem ponazorimo z diapozitivi iz didaktičnega kompleta.

Učencem svetujemo, da si preberejo:

- T. Brate:* Borovniški viadukt. Pionir, št. 6, 1987/88
Parni stroj in vleka po tirih. Pionir, št. 2, 1985/86
- S. Sitar:* Jožef Štefan. Pionir, št. 8, 1984/85
Pred 130. leti je v Ljubljano prisopihal prvi hlapon. Pionir, št. 3, 1979/80
- M. Hren:* Sijaj militarizma. Pionir, št. 6, 1989/90
Kako vojna postane mit. Pionir, št. 7, 1989/90

8. razred

1. PRVA SVETOVNA VOJNA

Pri obravnavi prve svetovne vojne podrobno prikažemo vzroke, ki so sprožili vojni spopad svetovnih razsežnosti, njene naraščajoče vplive na socialno in politično življenje. Opišemo trpljenje vojakov v bojnih linijah in civilnega prebivalstva v zaledju. Potek vojne in bojišča obdelamo le informativno ob zgodovinski karti z opisom vojne tehnike, sredstev ter načina bojevanja.

Vzroke protivojnega razpoloženja v Evropi, ki je hitro naraščalo v zadnjih letih vojne, povezujemo z vplivi oktobrske revolucije in s posledicami totalne vojne (žrtve, lakota, bolezni, begunci, militarizacija življenja) in širjenja spoznanja o nesmiselnosti vojne.

1.1. SLOVENCİ V PRVI SVETOVNI VOJNI

Pri temi "Slovenci v prvi svetovni vojni" temeljiteje opišemo položaj ob izbruhu vojne (vojni vpoklici, sodelovanje na različnih frontah, zamiranje političnega življenja - konec delovanja parlamenta in deželnih zborov - ženske in otroci - nadomestna delovna sila v proizvodnji) ter razdeljenost južnih Slovanov med vojskujoča se bloka.

Pomen soške fronte obravnavamo bolj poglobljeno (ne po ofenzivah) zaradi nevarnosti, ki jo je za slovensko etnično ozemlje pomenil Londonski pakt, ter zaradi velikih naporov (tudi slovenskih in hrvaških polkov) pri obrambi te fronte. Pojasnimo razloge za oživitvev zahtev slovenskega političnega vodstva o reševanju nacionalnega vprašanja (večje pravice za Slovence in trializem). Iz vsega morajo biti nedvoumno razvidni razlogi za odločitev za jugoslovansko državo (odlomke iz Koroščevega govora na Krekovem pogrebu; I. Cankar: Pozdravljena domovina).

Analiziramo idejo Majniške deklaracije in pojasnimo deklaracijsko gibanje.

Plastično podobo dogajanja v prvi svetovni vojni oblikujemo s prikazom diapozitivov iz didaktičnega kompleta za 7. in 8. razred od št. 191-95, 201-204, 205-9 ter s slikovnim materialom, objavljenim z dopolnjeno muzejsko zbirko v Kobaridu ob obletnici preboja pri Kobaridu (23.10.1992). Uporabimo lahko tudi video izdelek Kobariškega muzeja, ki nas vodi po sledovih Soške fronte, ali odlomke iz romana Doberdob.

Učencem svetujemo, da preberejo:

- D. Vuga:* Soška fronta 1915/17. Pionir, št. 9, 1982/83;
Vršiška cesta in ruska kapelica. Pionir, št. 9, 1984/85;.
Avstrijsko vojaško pokopališče v Štanjelu. Pionir, št. 8, 1984/85;
- Vuga-Brate:* Spomeniki soške fronte v Bohinju. Pionir, št. 10, 1984/85
- B. Marušič:* Soška fronta 1915-17. Goriški muzej 1988 (brošura)
- P. Svolfšak:* Slovenski begunci v Italiji med prvo svetovno vojno.
Zgodovinski časopis, št. 3, 1991, str. 429/44
- V. Stavbar:* Izjave v podporo majniške deklaracije. Zgodovinski časopis ,št. 3, 1992 str.357/81

2. SVET MED SVETOVNIMA VOJNAMA

Poglavje je namenjeno spoznavanju versajskega sistema in ugotavljanju posledic

vojne za zmagovite in poražene države. Spremenjeno politično podobo Evrope prikazujemo z zgodovinsko karto (atlas, učbenik). Pomembna učna vsebina je tudi razvoj znanosti in tehnologije med obema vojnama (odkritje penicilina, radioaktivnih izotopov, prodor v skrivnosti atoma), razvoj prometa - (prelet Atlantika, tekmovanje za modri znak - plovba čez Atlantik), napredek medijev in njihova vloga. Opozorimo na vpliv napredka znanosti in razvoja tehnike na rast proizvodnje in standarda. Opozorimo tudi na pomen uveljavljanja socialne zakonodaje.

Pri Sovjetski zvezi podamo osnovno informacijo o novih oblikah gospodarstva - industrializacija in kolektivizacija kmetijstva. Poudarimo značilnosti in posledice stalinizma - posebne oblike diktature.

Temeljna vsebina je tudi svetovna gospodarska kriza, ki jo obdelamo tako, da prikažemo vzroke izbruha velike gospodarske krize v ZDA, njeno svetovno razsežnost in njene posledice (zmanjševanje potrošnje, padec proizvodnje, brezposelnost). Navedeno problematiko ponazorimo tudi s prikazi socialnih razmer (izseljevanje iz revnih in nerazvitih področij, brezposelnost, kriza družin, ki jo povzroča brezposelnost ali ločeno življenje zaradi zaposlitve v drugem kraju oziroma v drugi deželi). Omenimo pomen nastajanja posvetnih in cerkvenih organizacij, ki blažijo posledice krize.

Prikažemo značilnosti programa New deal in razvoja ameriškega gospodarstva v tridesetih letih.

Kot posledico krize prikazujemo tudi vzpon nacionalsocializma v Nemčiji in širjenje fašističnih idej v nekaterih evropskih državah. Pri pojasnjevanju pojma fašizem učenci spoznavajo organiziranost življenja in političnega sodelovanja po merilih totalitarne oblasti in sredstva, ki jih uporablja država za obvladovanje in ustvarjanje ustreznega javnega mnenja (radio, polvojaške formacije, tajna policija). Opišemo tudi načine, s katerimi je fašistična oblast pridobivala naklonjenost prebivalstva (javna dela, odpravljanje brezposelnosti, podpora kmetom itd.). Vzporedno pa predstavimo še prvi odpor proti fašizmu v Evropi - Ljudsko frontna gibanja - in prve fašistične agresije (opišemo tudi japonske imperialne načrte.)

2.1. SLOVENCIMED SVETOVNIMA VOJNAMA

Prikažemo razloge, ki so pripeljali do združitve v skupno jugoslovansko državo, pozitivne in negativne posledice združitve.

Temeljne vsebine so: boj za meje, predvsem na zahodu in na severu ter posledice novodobnega razkosanja slovenskega naroda. Pomembna je tudi vsebina o avtonomističnih prizadevanjih Slovencev - predvsem odnos SLS do centralističnega državnega koncepta - o gospodarskih in kulturnih dosežkih (dosežki na področju denarništvain industrije, stanje kmečke posesti, razvoj medijev, univerza, literatura). Opišemo posledice gospodarske krize in socialne razslojenosti slovenske družbe v

30. letih in nastajanje različnih političnih smeri, kar je pomembno za razumevanje diferenciranosti ljudi med drugo svetovno vojno.

Poglavju je dodana tema o položaju Slovencev pod Italijo, v prvi avstrijski republiki in na Madžarskem. Opišemo položaj narodne manjšine in njena prizadevanja za ohranitev narodne samobitnosti.

Prikaz problematike dograjujemo še z vključevanjem odlomkov iz leposlovne literature (npr.: 700 dni v Sibiriji; vrnitev iz gulaga; Dr. Živago).

Učencem svetujemo, da preberejo:

J. Pleterski: Vprašanje nacionalne enakopravnosti v Jugoslaviji 1918-1941. Zgodovinski časopis, št. 4, 1986, str. 455/63

Zadnik-Križnar: Zgodovinska čitanka za 8. razred (Ustanovitev Kraljevine SHS; Iz Vidovdanske ustave)

Videofilm: Tistega lepega dne

J. Prunk: Slovenska država ideja in stvarnost. Zgodovina v šoli, št. 1, 1992

3. DRUGA SVETOVNA VOJNA IN SLOVENCİ V ČASU DRUGE SVETOVNE VOJNE

Vojaško zgodovino druge svetovne vojne obravnavamo informativno, s predstavitvijo glavnih bojišč in prelomnic (vojna v razdobju 1939-1941, preobrat na prelomu 1942/43 in zlom fašističnih sil). Poudarjena je politična dimenzija diplomatske dejavnosti (sporazum Hitler-Stalin, Trojni pakt, Atlantska listina, sestanki velike trojice). Vsebinsko teh sporazumov in konferenc navezujemo na vprašanje posledic sklepov za takratne in kasnejše razmere.

Odpor proti okupatorju ni reduciran le na partizanski boj v Jugoslaviji in Sloveniji, ampak tudi na osnovno spoznavanje odpora (aktivnih in pasivnih oblik) v drugih zasedenih evropskih deželah. Reakcije okupatorja prikažemo tudi z opisi nekaterih tragedij, ki so nujno spremljale ta odpor (Kragujevac, Lidice na Češkem, Oradour v Franciji, katakombe v okolici Rima, ardeatinski pokol, vstaja v Varšavi).

Informacijo o jedrskem zaključku druge svetovne vojne dopolnimo z razlago znanstvenega dosežka in moralnih dilem ob uporabi atomskega orožja.

3.1. SLOVENCİ V ČASU DRUGE SVETOVNE VOJNE

Za vsebine o Slovencih v času druge svetovne vojne velja isto načelo, vojaška zgodovina je pomaknjena v ozadje, poudarjene pa so družbene, socialne in politične razmere pri Slovencih; problematika OF, njen program, vprašanje razcepljenosti Slovencev v boju proti okupatorjem. Pri vsakdanjem življenju med vojno naglasimo

dnevne stiske ljudi (problem prehrane, kurjave, vrste za hrano in druge potrebščine), raznarodovanje in okupatorjevo nasilje. Analiziramo vzroke za nastanek in razvoj protirevolucionarnih organizacij (vaške straže, četniški odredi) in ocenimo njihovo vlogo. Na drugi strani pa analiziramo koncepcijo in prizadevanja KPS za socialistično revolucijo. Natančno prikažemo bistvo Dolomitske izjave, Kočevskega zbora, Črnomeljskega zasedanja ter vzroke za ponovno vključitev Slovencev v federativno Jugoslavijo. Pri zaključnih vojaških operacijah naglasimo pomen osvobajanja etnične ozemlja, ki je bilo po prvi svetovni vojni onstran rapalske meje, kar pojasnjuje množično opredelitev Primorcev za osvobodilni boj, tudi z vključevanjem v Prekomorske brigade.

Učencem svetujemo, da preberejo odlomke:

- Sulzberger:* Druga svetovna vojna, očividci pripovedujejo, LJ, MK 1970
D. Guštin: Vloga in pomen oborožene sile v narodnoosvobodilnem boju na Slovenskem. Zgodovinski časopis, št. 3, 1991
B. Mlakar: Kolaboracija in državljanska vojna. Zgodovina v šoli, številka 2/3, 1992
Zbornik: Kolaboracionizem, narodno izdajstvo, protirevolucija. Teorija in praksa, št. 9/10, 1986, str. 994/1015
H.H. Kirst: Noč dolgih nožev. Založba Lipa Koper, 1976
Razprodaja herojev. Lipa Koper, 1979
R. Green: Holokavst. Pomurska založba, Murska Sobota 1979
F. Wiebbe: Pred našimi vrati. Obzorja Maribor 1983

4. OBDOBJE PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Obdobje po drugi svetovni vojni je zajeto v treh večjih tematskih sklopih: hladna vojna, ravnotežje med blokoma in iskanje sožitja. Vsebina zajema najpomembnejša politična, gospodarska, znanstveno-tehnološka vprašanja v svetu in Jugoslaviji po drugi svetovni vojni. Povezovanje občin in nacionalnih tem omogoča v večji meri spoznavati soodvisnost sveta in vpliv dogajanj v svetu na domače razmere.

Vsebinski poudarki poglavja "Hladna vojna" so v predstavitvi posledic vojne (razdejanje, žrtve, problemi mej, posledice obračuna s premaganimi). Pri učni vsebini *Odnos zmagovalcev do poražencev* pojasnimo predvsem načine obsodbe fašizma s strani naprednega sveta (sodni procesi proti vojnimi zločincem, prepoved nacističnih organizacij...) Opozorimo tudi na obračun z nasprotniki (ponekod obračun brez sojenja, kršenje človekovih pravic) - domobranci. Prikažemo poglobljanje nasprotij med zavezniki, ki vodijo v blokovsko delitev Evrope in sveta in posledice nasprotij za življenje ljudi.

Pri OZN naglasimo predvsem njeno vlogo pri razreševanju problemov povojnega sveta (krizna žarišča, begunci, pomoč prizadetim v vojni). To funkcijo OZN vključujemo pri obravnavi konkretnih vsebin v posameznih poglavjih po drugi svetovni vojni.

Pri obravnavi vsebin o značilnostih socialističnega družbenega modela je težišče na opisu problemov (kolektivizacija, proces nacionalizacije) in življenju ljudi. Prikažemo tudi odnos SZ do povojnih "socialističnih držav" in jugoslovanski odpor, s katerim povežemo uveljavljanje samoupravljanja. Opišemo tudi gospodarski razvoj Jugoslavije v prvem desetletju po vojni.

Razvoj znanosti in tehnike prikažemo tudi z vidika nastajanja fenomena potrošniške družbe in primerjamo kvaliteto življenja na vzhodu in zahodu.

V poglavju "Ravnotežje med blokoma" so poudarjene posledice oboroževalne tekme (jedrska nevarnost, boj za prestiž med velesilama v bitki za prodor v vesolje).

Razpad kolonialnega sistema ponazorimo ob zgodovinski karti, opišemo pa gospodarske, socialne in demogeografske probleme na novo nastalih držav ter njihove težave v boju z neokolonializmom.

Opišemo tudi razloge, ki so pripeljali do neuvrčenega gibanja in njegovo vlogo v času nastanka tega gibanja in danes.

Problematiko mednacionalnih odnosov v Jugoslaviji in poskuse razreševanja krize prikazujemo tako, da opišemo položaj Slovenije v Jugoslaviji (dosežki - najrazvitejša republika, problem infrastrukture, decentralizacije, razvoj medijske kulture in športa).

Težišče vsebinskega sklopa "Iskanje sožitja" je v opisu razmer, ki so vodile k popušcanju napetosti (razorožitvena pogajanja, razmere v ZDA in Sovjetski zvezi), na prikazu integracijskih procesov v Evropi ter nastajanju Evropske konference o varnosti in sodelovanju.

Naglasimo tudi pomen energetskih virov za tehnološki razvoj najrazvitejših in nastajanje novih centrov gospodarske in politične moči. Opozorimo na problem uničevanja okolja, ki je najizrazitejši v manj razvitih državah (kupovanje zastarele tehnologije, uvoz odpadkov, uničevanje tropskih gozdov itd.) in na nujnost prizadevanj za ohranitev zdravega človekovega okolja (iskanje alternativnih virov energije, čistilne naprave, opuščanje umazane tehnologije ipd.)

Zlom realnega socializma predstavimo tako, da poudarimo vprašanja kot: gospodarska, družbena in mednacionalna kriza. Na kratko opišemo razpad vzhodnega socialističnega sistema, nastajanje novih držav in posledice zloma socializma. Prikaz vsakdanjega življenja povežemo z vlogo in vplivom medijev na človeka danes, z vprašanji tehnološkega in kulturnega razvoja, pojavom in naraščanjem subkultur (nova duhovna, mladinska, ekološka, feministična gibanja) - protesta proti pretirani tehnizaciji življenja, potrošništvu in razduhovljenju posameznika.

Krizo v Jugoslaviji predstavimo z opisom temeljnih problemov: gospodarstvo (naraščanje zadolževanja, problem vračanja dolgov), srbski nacionalni program, zamisli o preureditvi Jugoslavije. Poudarimo vzroke za razpad Jugoslavije in za vojno na Hrvaškem in v Bosni in Hercegovini.

Informacijo o osamosvojitvi Slovenije podkrepimo še z opisom prizadevanj za gospodarsko in politično modernizacijo Slovenije ter njeno vključevanje v Evropo.

Učencem svetujemo, da preberejo:

- S. Partljič:* Islam in naši predsodki. Gea, september 1992
Z. Orožim: Zatišje pred viharjem 1970-1974. Gea, februar 1991
M. Poštrak: Nostalglična šesdeseta. Gea, november 1990
Sanjava a še vedno šesdeseta leta (1965/69). Gea, januar 1991
(Rock'n'roll) Gea, januar 1991
Rojstvo nove generacije 1976-1980. Gea, marec 1991
Križa in nov razcvet. Gea, maj 1991
Nov rock v osemdesetih. Gea, julij 1991
J. Prunk: Slovenska zavest in samozavest (uvod). Samozaložba 1991
Zbornik: Koroški Slovenci 1918-1990, Celovec 1991
J. Stanič: Kongresni cikel realnega socializma. Teorija in praksa, št. 9-10, 1986
D. Štrajn: Mediji in družba, Etika in družba (priložnik 7. in 8.r.)
A. Trstenjak: Človek in njegovo okolje. Teološka fakulteta Maribor, 1991

Z metodičnega vidika so zlasti poudarjene aktivne metode in oblike dela (projektno, skupinsko, programirano in individualno delo), ki učence motivirajo in jih uvajajo v samostojno delo z zgodovinsko karto, atlasom, viri, enciklopedijo, priložniki, učbenikom in drugo poljudno in strokovno literaturo.

Na ta način se učenci uvajajo tudi v metodologijo dela.

UČNI NAČRT ZA ZGODOVINO V OSNOVNI ŠOLI

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport
Predstavnik: Ivan Lorenčič
Urednica: Mira Turk Škraba

Izvedba: DOMUS
Naklada: 700 izvodov

Prvi natis
Ljubljana 1994

Po mnenju Ministrstva za šolstvo in šport številka 418-214/92 z dne 25.9.1992 šteje knjiga med proizvode, za katere se plačuje 5% prometni davek od prometa proizvodov po tarifni številki 3.

BELEŽKE

1. ...

2. ...

3. ...

4. ...

5. ...

6. ...

7. ...

8. ...

9. ...

10. ...

11. ...

12. ...

13. ...

14. ...

15. ...

16. ...

17. ...

18. ...

19. ...

20. ...

21. ...

22. ...

23. ...

24. ...

25. ...

26. ...

27. ...

28. ...

29. ...

30. ...

31. ...

32. ...

33. ...

34. ...

35. ...

36. ...

37. ...

38. ...

39. ...

40. ...

41. ...

42. ...

43. ...

44. ...

45. ...

46. ...

47. ...

48. ...

49. ...

50. ...

51. ...

52. ...

53. ...

54. ...

55. ...

56. ...

57. ...

58. ...

59. ...

60. ...

61. ...

62. ...

63. ...

64. ...

65. ...

66. ...

67. ...

68. ...

69. ...

70. ...

71. ...

72. ...

73. ...

74. ...

75. ...

76. ...

77. ...

78. ...

79. ...

80. ...

81. ...

82. ...

83. ...

84. ...

85. ...

86. ...

87. ...

88. ...

89. ...

90. ...

91. ...

92. ...

93. ...

94. ...

95. ...

96. ...

97. ...

98. ...

99. ...

100. ...

101. ...

102. ...

103. ...

104. ...

105. ...

106. ...

107. ...

108. ...

109. ...

110. ...

111. ...

112. ...

113. ...

114. ...

115. ...

116. ...

117. ...

118. ...

119. ...

120. ...

121. ...

122. ...

123. ...

124. ...

125. ...

126. ...

127. ...

128. ...

129. ...

130. ...

131. ...

132. ...

133. ...

134. ...

135. ...

136. ...

137. ...

138. ...

139. ...

140. ...

141. ...

142. ...

143. ...

144. ...

145. ...

146. ...

147. ...

148. ...

149. ...

150. ...

151. ...

152. ...

153. ...

154. ...

155. ...

156. ...

157. ...

158. ...

159. ...

160. ...

161. ...

162. ...

163. ...

164. ...

165. ...

166. ...

167. ...

168. ...

169. ...

170. ...

171. ...

172. ...

173. ...

174. ...

175. ...

176. ...

177. ...

178. ...

179. ...

180. ...

181. ...

182. ...

183. ...

184. ...

185. ...

186. ...

187. ...

188. ...

189. ...

190. ...

191. ...

192. ...

193. ...

194. ...

195. ...

196. ...

197. ...

198. ...

199. ...

200. ...

201. ...

202. ...

203. ...

204. ...

205. ...

206. ...

207. ...

208. ...

209. ...

210. ...

211. ...

212. ...

213. ...

214. ...

215. ...

216. ...

217. ...

218. ...

219. ...

220. ...

221. ...

222. ...

223. ...

224. ...

225. ...

226. ...

227. ...

228. ...

229. ...

230. ...

231. ...

232. ...

233. ...

234. ...

235. ...

236. ...

237. ...

238. ...

239. ...

240. ...

241. ...

242. ...

243. ...

244. ...

245. ...

246. ...

247. ...

248. ...

249. ...

250. ...

251. ...

252. ...

253. ...

254. ...

255. ...

256. ...

257. ...

258. ...

259. ...

260. ...

261. ...

262. ...

263. ...

264. ...

265. ...

266. ...

267. ...

268. ...

269. ...

270. ...

271. ...

272. ...

273. ...

274. ...

275. ...

276. ...

277. ...

278. ...

279. ...

280. ...

281. ...

282. ...

283. ...

284. ...

285. ...

286. ...

287. ...

288. ...

289. ...

290. ...

291. ...

292. ...

293. ...

294. ...

295. ...

296. ...

297. ...

298. ...

299. ...

300. ...

301. ...

302. ...

303. ...

304. ...

305. ...

306. ...

307. ...

308. ...

309. ...

310. ...

311. ...

312. ...

313. ...

314. ...

315. ...

316. ...

317. ...

318. ...

319. ...

320. ...

321. ...

322. ...

323. ...

324. ...

325. ...

326. ...

327. ...

328. ...

329. ...

330. ...

331. ...

332. ...

333. ...

334. ...

335. ...

336. ...

337. ...

338. ...

339. ...

340. ...

341. ...

342. ...

343. ...

344. ...

345. ...

346. ...

347. ...

348. ...

349. ...

350. ...

351. ...

352. ...

353. ...

354. ...

355. ...

356. ...

357. ...

358. ...

359. ...

360. ...

361. ...

362. ...

363. ...

364. ...

365. ...

366. ...

367. ...

368. ...

369. ...

370. ...

371. ...

372. ...

373. ...

374. ...

375. ...

376. ...

377. ...

378. ...

379. ...

380. ...

381. ...

382. ...

383. ...

384. ...

385. ...

386. ...

387. ...

388. ...

389. ...

390. ...

391. ...

392. ...

393. ...

394. ...

395. ...

396. ...

397. ...

398. ...

399. ...

400. ...

BELEŽKE

1998

Faint, illegible handwritten notes covering the majority of the page.

BELEŽKE

1953

[Faint, illegible handwritten notes in a cursive script, likely from a notebook or journal.]

ISBN 86-7759-263-6

9 788677 592639

